

Nr 225.

Av herr **Lindhagen**, om maskinernas och rationaliseringarnas besparingar av arbetskraft samt ett mänskligt program för samhällets besparingar genom »Geddesyxorna».

Till nödtidens gåtor hör också *besparingens problem*.

Den produktiva besparingen har i alla tider vilat på *individen och familjen*. Dess omtänksamhet i det lilla är den ekonomiska grundvalen för produktionen och samhället. Produktionen får anpassa sig efter folkets levnadsförhållanden och i den mån produktionen går utöver dessa gränser och söker till och med skapa degenererande behov kan den kallas för samhällskadlig.

Produktionen har även sitt besparingsproblem. Detta har ombesörjts planlöst av de tekniska uppfinningarna, särskilt i maskinindustrien. Maskinerna och deras följe rationaliseringarna ha genomfört oändliga möjligheter till besparing av mänsklig arbetskraft. Ingen företagare kan undgå att här följa med sin tid för att ej krossas av dödsdansen kring den hänsynslösa konkurrensen. Varje nytt patent är en torped emot alla företag, som ej äga rätt att begagna sig av detsamma. Individerna lämnas ingen annan räddning än att minska sitt barnantal, helst till ingenting. Men situationens herrar, maskinerna, kunna ej förminskas eller deras verksamhet begränsas. Detta anses vara ett reaktionärt hot emot kulturen.

För att emellertid ingiva människorna någon förhoppning förespeglas de att genom maskinerna och en fördelning av deras produkter alltmer förskonas från arbete och i tidernas längd kanske uteslutande få ägna sig åt sina nöjen. Därmed är det väl också slut med människan såsom kulturvarelse.

Inför maskinernas och rationaliseringarnas framstormning såsom en syndaflod över människornas bygder bör det väl åtminstone vara tillåtet att uppkasta provisoriska fördämningar här och var till dess floden letts in i fruktbarare fåror och maskinens gåta kan någorlunda behärskas. En förebild var den s. k. norrlandslagstiftningen. En sådan provisorisk fördämning ifrågasattes av mig år 1932 genom en motion (nr 212) i första kammaren. Med erinran, att arbetstillfällena dock äro till för folket och icke blott för företagen, de må kalla sig stat, kommun eller enskilda arbetsgivare, yrkades i motionen hemställan till regeringen om övervägande av förslag till sådana ändringar av aktiebolagslagen och därmed sammanhängande författningar, att det ej må vara tillåtet att utan vidare anlägga, sammanslå eller flytta fabriker, banker och andra storfinansiella företag hur som helst, utan prövning av behovet och äventyren för folkets försörjning. Denna framställning föranledde icke då till någon

riksdagens åtgärd. Vid 1933 års riksdag har herr Hallén m. fl. i andra kammaren väckt motion om någon provisorisk kontroll genom beskattning.

Den enklaste formen för besparingar är *samhällets uppflammande besparingsnit särskilt i nödtider genom de s. k. Geddesyxorna*. De kunde ju ha en rationell uppgift genom att avskaffa överorganisering och utföra detta verk under högkonjunkturer. Då skulle de underhavande, som oförskyllt lockats till ämbetsverken, men anses överflödiga, kunna ha utsikt att få nya beställningar, vilka för övrigt samhället borde själv dra försorg om.

Det är emellertid företrädesvis under nödtider, som Geddesyxorna uppträda anspråksfullt och hänsynslöst. Här anses det såsom en god gärning av samhället att kasta ut underhavande och i synnerhet den yngsta generationen i nöd och elände. Inga tårar fällas, inget beklagande framkommer, någon gång men sällan en ansats att giva yxans offer något annat levebröd. I en nyare tids bostadspolitik anses det vara en skyldighet att vid rivning av gamla ovärdiga bostäder låta åtgärden vila till dess samhället anskaffat nya människovärdiga bostäder åt just dem, vilka skola evakueras från sina gamla bostäder. Geddesyxan åter berövar sina klienter både bostad och alla övriga möjligheter till livsföring utan att sätta något i stället.

Rätteligen borde väl därför varje förslag från samhällets sida till besparingar inom dess organisationer åtföljas åtminstone av en exposé över den ökning och minskning i arbetslöshet, som kan beräknas uppstå därigenom, och över förluster eller vinster även av andliga värden, i vilka de ekonomiska värdena merendels ha sitt källsprång. Endast på det sättet ernås möjlighet att överskåda besparingens övervägande skada eller nytta för *människorna*, vilket väl är det väsentliga. En sådan undersökning synes sällan eller aldrig äga rum.

Det hemställes,

att riksdagen ville hos regeringen, på grundvalen av ovan anförda synpunkter, begära:

1) övervägande — statistiskt, principiellt och praktiskt — av maskinernas och rationaliseringarnas problem och omänskliga insatser för besparingar av mänsklig arbetskraft;

2) ett mänskligt program för de av samhället särskilt i nedgångstider tillgripna geddesyxornas framfart.

Stockholm den 31 januari 1933.

Carl Lindhagen.